

Måndagen den 30 Januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 Januari samt protokollsutdrag rörande de Kammarens beslut, som fattades vid sammanträdet den 28 i samma månad.

§ 2.

Föredrogos de å Kammarens bord hvilande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, nemligen:

1:o) om antagande af en författning angående sparbanker.

Ordet begärdes af

Herr Gumælius, som yttrade: Under den rundliga tid, som förflutit sedan den 29 November 1867, då Kongl. Maj:t uppdrog åt särskilda komiterade att utarbete förslag till en författning rörande sparbanker, hafva flera sparbanksinrättningar, ehuru de vunnit insigt derom, att deras reglementen icke voro tidsenliga, likväl i afvaktan på antagandet af en lag om sparbanker afhållit sig från reglementsändringar och från att å icke stadfästade reglementen söka vederbörlig fastställelse, hvilket senare utgör vilkor för sparbanker att komma i åtnjutande af de förmånliga riksbanks-kreditiver, som blifvit af Riksdagen afsatta till sparbankers gagn. Detta tillsvidare-tillstånd bör ej länge få fortfa, viljande jag dock ej påstå, att nämnda tid blifvit fruktlöst förspild, då tvärtom under densamma det af komiterade den 19 December 1868 afgifna lagförslag i detta vigtiga ämne genomgått, så att säga, en Bantingskur, hvarigenom detsamma minskats till sitt omfång, men erhållit, såsom mig synes ett sundare innehåll. Åtskilliga bestämmelser i komiterades förslag, hvilka afsågo att väl mycket kringskära den frihet, hvaruti sparbankerna uppspirat och funnit sig väl, hafva af Kongl. Maj:t blifvit utsofrade. Så har exempelvis Kongl. Maj:t strukit bort de föreslagna stadgandena i afseende på utlåning af sparbanksmedel, hvilka bestämmelser otvifvelaktigt skolat, derest de blifvit lag, leda till minskning i sparbankernas inkomster och i följd deraf ned-sättning i räntan å insatta medel, ett förhållande, som måste verka ofördelaktigt på allmänhetens lust att göra besparingar och att anförtro dem åt sparbankerna, hvarjemte de föreslagna utlåningsbestämmelserna skulle hafva nästan omöjliggjort denna amorteringsutlåning, som väl anstår sparban-

kerna, visat sig gagnelig och mycket anlitas. Om det än, såsom jag redan haft äran antyda, må anses lyckligt, att komiterades förslag varit föremål för en sorgfällig granskning af Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen och i Stats-rådet, torde dock, enligt mitt förmenande, icke ens det Kongl. förslaget böra i alla delar obetingadt gillas. I afseende på två punkter skall jag tillåta mig att vid detsamma göra erinringar.

Min första anmärkning rörer förslagens 4 §. Deruti stadgas att, om sparbankstillgångar genom olyckshändelse eller förlust å rörelsen nedgått så, att de, efter afdrag för annan skuld, motsvara endast 90 procent af insatta medel med derå upplupen ränta, skall sparbankens verksamhet genast afbrytas och sparbanken ställas under utredning. Om detta stadgande af Riksdagen antages, skulle sådant visserligen skenbart öfverensstämma med de föreskrifter i berörda afseende, som äro gällande för enskilda banker och folkbanker, men dock i verkligheten vida skilja sig derifrån och kunna för sparbanker blifva ganska vådligt. Sparbankerna ega nemligen i regeln endast tvänne fonder: *insättarnes fond* och *reservfonden*. Den förra motsvaras hos andra banker af de medel, som äro insatta på depositions- eller upp- och afskrifnings- m. fl. räkningar. Den senare, eller reservfonden (hvilken man somligstädes kallat grundfond), motsvaras af *dels* reservfond och *dels* grundfond i andra banker. En tillämpning af här ifrågakarande lagstadgande på en enskild bank skulle således leda derhän, att den enskilda bankens ställande under utredning icke erfordrades förr, än dess styrelse låtit först hela reservfonden och vidare hela grundfonden samt en tiondedel af de hos banken deponerade medlen gå öfverbord. Och ändock haltar jemförelsen så till vida, som sparbankers insättare i allmänhet hafva mindre råd att göra förlust, än deponenter i enskilda banker. Och förlusten torde dessutom icke stanna vid de tio procenten. Vid en sparbanks utredning lära ytterligare förluster icke kunna undvikas, hvartil komma dryga konkurskostnader. Sålunda skulle det måhända inträffa, att insättare i sådan sparbank finge åtnöja sig med att återbekomma endast tre fjerdedelar af sina sparpennningar. Enligt min öfvertygelse bör alltså föreskriften om den tidpunkt, vid hvilken en sparbank skall ställas under utredning, innefatta vida strängare villkor, än det Kongl. förslaget uppställer. Jag vågar icke uttala någon bestämd åsigt om beskaffenheten af dessa villkor, men tror dock, att, om en sparbank medgifves att till förlusters betäckande till fullo använda sin reservfond, innan dess verksamhet måste afbrytas, medgifvandet icke bör sträckas längre. Invändes det, att en nybörjande sparbank icke har någon reservfond, så svarar jag, att de, som för saken ega intresse nog att stifta en sparbank, också lära tillse, att den i förstone, då dess verksamhet är ringa och lätt öfverskådlig, skyddas mot förluster.

Jag vill nu vidröra en annan punkt i det Kongl. förslaget eller, rättare, fästa uppmärksamheten derpå, att deruti saknas en bestämmelse, hvilken jag för min del finner särdeles behöflig, nemligen om skyldighet för sparbank att i viss mån offentliggöra sin ställning och sina räkenskaper. Det Kongl. förslaget skiljer sig i detta afseende från det förslag de komiterade afgifvit. Enligt det sistnämnda förslagens 19 § skulle det åligga sparbanks-styrelse att öfver hvarje års förvaltning till revisorerne afgifva berättelse, åtföljd af uppgift å insättarnes antal och fond, spar-

bankens reservfond samt de säkerheter, som af banken innehades. Denna uppgift skulle jemte styrelsens och revisorernes berättelse införas i någon af ortens mest spridda tidningar. Till denna föreskrift har Högsta Domstolen vid förslaget granskning fogat det tillägg, att, då revisionsberättelsen offentliggöres, densamma bör åtföljas af sparbankens hufvudmäns i anledning deraf fattade beslut. Af det förhållande, att enskilda banker äro pligtiga att offentligen redogöra för sin verksamhet, och att folkbankerna betrakta offentligheten rent af såsom vilkor för sin tillvaro, hafva komiterade hemtat giltigt stöd för sin framställning i detta afseende. Dock torde en så vidsträckt redogörelseskyldighet blifva alltför betungande för sparbankerna, hvaremot å andra sidan Kongl. Maj:ts åtgärd att afstå från allt anspråk på sådana offentliga redogörelser synes mig särdeles betänklig. Visserligen erhåller man en slags godvillig redogörelse för sparbankernas verksamhet och ställning i de statistiska uppgifter, som för hela riket samlas och utkomma, men dels äro dessa uppgifter tillgängliga för fåtalet personer, dels är den redogörelse, som på detta sätt lemnas, alltför ofullständig. Jag ville på sparbankerna såsom ett oefftergiftigt vilkor ställa den fördran, att sparbank skall inom den ort, der den verkar, låta offentliggöra åtminstone en kortfattad redogörelse för sparbankens verksamhet under nästföregående år och för dess ställning vid årets slut.

Då den Kongl. propositionen, i likhet med ett öfverflöd af andra ärenden, som vid denna tidpunkt hvilat på Riksdagens bord, icke blifvit i tryck tillgänglig, har tiden ej medgifvit mig att i detalj så noggrannt genomläsa densamma, som jag skulle önskat. Derfor kan jag nu icke ingå i närmare granskning af förslaget särskilda stadganden, men anholder likväl, att detta mitt anförande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen till vederbörligt Utskott.

Vidare anfördes icke. Den nådiga propositionen hänvisades till Lag-Utskottet, dit nyss afgifna yttrande skulle medfölja.

2:o) med förslag till förändrad lydelse af § 72 Regeringsformen, hänvisades till Konstitutions-Utskottet;

3:o) angående afträdande till Warbergs stad af ett till Warbergs f. d. fästning hörande jordområde, hänvisades till Stats-Utskottet;

4:o) om antagande af en författning rörande Lapparne i de förenade konungarikena;

5:o) om antagande af en författning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen;

6:o) med förslag till författning angående vissa förändrade föreskrifter i afseende å beräkning af tid för klagan mot Hofrätts utslag i brottmål.

Sistnämnda tre propositioner hävisades till Lag-Utskottet.

7:o) angående landtförsvarets ordnande.

I anledning af denna nådiga proposition uppstod öfverläggning och yttrade:

Herr von Geijer: Herr Talman! mine Herrar! Det händer någon gång, att man vid betraktandet af en förbiflytande bäck får intrycket af att vattnet i densamma liksom rinner uppåt. Man undersöker ej fenomenet, emedan man nogsamvt vet att här allt beror på en synvilla.

Något i vissa delar likartadt eger stundom rum med åtskilliga andra företeelser i lifvets förhållanden.

Det är ganska visst att många, (och jag hör för min del till deras antal) hyst den förmening, att landtförsvarets i Sverige ordnande på ett tidsenligt sätt — jag förstår dermed indelningsverkets successiva aflösning och beväringensinstitutionens derigenom successiva utveckling, så långt våra förhållande och finansiella krafter, för hvarje särskild tidpunkt, medgifva — skulle snarast finna sin lösning, genom den tvingande nödvändighet som ett krig skulle påföra. Att man dervid och förnämligast tänkt på det fall, då Sverige skulle nödgas att i ett sådant som part deltaga, är väl sannt, men detta föreställningssätt har ingalunda uteslutit den uppfattning, att ett allvarligt krig mellan andra Enropas folk skulle vara egnadt att påskynda nämnda åtgärders vidtagande med försvarsväsendet.

Det stora kriget har kommit och för tredje gången inom loppet af åtta år, men det har varit det ännu pågående förbehållet, att hos svenska folket, med oron för sitt sjelfbestånd, ingifva detsamma en liflig vilja till uppoffring för dess bevarande; och regeringen, med omfattande blick i så mycket, har också skyndat att framlägga ett, efter våra förhållanden, temligen omfattande arméförslag.

Det första, som deri möter, tyckes vara ett försök till befastande af indelningsverket som arméinstitution för kommande tider, och till och med frågan att ännu 1871 på denna gamla grund uppföra en mindre påbyggnad; detta tvärtemot hvad mången hade föreställt sig möjligt i ett arméförslag, tillkommet under intrycket af nu pågående krig mellan Tyskland och Frankrike; och är det denna åtgärd, som något påminner om vattnet i bäcken, som, vid första påseendet, tyckes rinna i en onaturlig riktning.

Jag tror dock, att det intryck mången sålunda vill få, att föreliggande förslag är väsendtligen egnadt att befästa indelta armén som organisation, till stor del är en villa; ty så vidt jag kan se, är den enda starka strömning, som genomgår Kongl. Maj:ts nådiga förslag, den af Kongl. Maj:ts regering med värma framhållna nödvändigheten af beväringensinstitutionens utveckling; beväringens vapenöfningstids betydliga utsträckning och dessa öfningars, säkert på helt annat sätt än hittills, allvarliga bedrivande.

I och med detsamma som detta sker, är, så synes mig, den väg be-trädd, som måste snarligen eller småningom leda till indelta arméns aflösning och beväringensinstitutionens derigenom, efter våra förhållanden, fullständiggörande; ty, om Riksdagen nu, som jag för min del önskar, antager förevarande Kongl. Maj:ts nådiga förslag, hvad denna punkt angår — om de vilkor, som därför kunna uppställas, kan jag här ej hafva någon mening — så kan jag ej annat tro, än att krigsstyrelsen inom en ej aflägsen framtid och i den lofliga känslan af otillräckligheten af 82 dagars vapenöfningar, liksom 60, 30, 15 och 12 dagars förut det befunnits vara, skall finna sig föranlåten att hos Riksdagen begära dessa vapenöfningars ytterligare utsträckning.

Frågan om bibehållandet af en med flera millioner affönt stamtrupp, som genom sitt, redan nu obetydliga, då ej nämnvärda öfverloppsarbete skulle kunna försona den öfriga härstyrkans bristfälligare militära utdanning, skall då helt visst falla.

Jag tror att noga bör skiljas mellan begreppet organisation och begreppet omorganisation af svenska landtförsvaret.

En organisation kan och bör företagas, då de europeiska förhållandena ingifva oro för sjelfva den närmare framtiden — en omorganisation, helst om den är ämnad att långsamt genomföras, då krigets faror, efter mensklig beräkning, ligga mera fjerran; för så vida ej begge dessa former samtidigt kunna sökas, och hvartill mig synes närvarande tidpunkt väl egnad.

Huruvida det krig, som nu kämpas mellan tvänne stora folk, är egndadt att mera ingifva oss oro för de kommande dagar än det krig, som 1863 af två stora nationer i förening påfördes Danmark, derom skall jag ej här uttala min mening, än mindre våga tvista; men hvad vi tycka oss känna är, att svenska folket i detta ögonblick, måhända mer än någonsin, bestämdt mer än då, lifvas af känsla att offra möda och penningar i och för åvägabringandet af ett mera verkligt försvar.

De hinder, hvilka Kongl. förslaget synes uppställa mot verkliggörandet af en framtida omorganisation, synas visserligen ej så särdeles stora; ty då förslaget, som jag haft äran nämna, i hufvudsaken rör sig i riktning af bevaringsorganisationen, så tyckes äfven här gälla den sats, "att stark ström går med egna vågor genom hafvet"; men åter, med afseende på framgången af nu framlagda förslag, i hvad detsamma afser en organisation i och för en närmare framtids eventualiteter, tror jag det hade varit önskligt, måhända nödvändigt — utgången vill visa det — att Kongl. Maj:ts regering hade antydtt detsamma vara att anse som ett öfvergångsförslag, och att Kongl. Maj:ts regering ej hade lemnat ur sigte den stora omorganisationsfrågans möjliga lösning, på grund af indelningsverkets af-lösning.

Då en sådan antydning emellertid ej i förslaget förekommer, har detta antagligen sin grund deri, att Kongl. Maj:ts regering ingalunda delar denna uppfattning af omorganisationsfrågan.

Med djup vördnad för denna som för hvarje Kongl. Maj:ts regerings åsigt, vill jag blott uttala den förmening, att det blifvande Utskottets arbete härigenom lätteligen kan komma att förryckas — i så måtto nemligen, att detta arbete i första rummet kommer att beröra grunderna för den framtida omorganisationen, i stället för åtgärders vidtagande med afseende på de som nödvändiga ansedda anordningar för försvaret, med hänsyn till de faror den närmare framtiden förmenas kunna innebära.

Då någon större skiljaktighet i åsichter angående behovet af anslag till materielen knappast torde förefinnas, skall jag ej vid denna del af Kongl. förslaget uppehålla mig.

Men jag anhåller deremot att redan nu få fästa blifvande Utskottets uppmärksamhet på en annan fråga och af allra största vigt, nemligen den om regleringen af indelta arméns löner.

Denna fråga är visserligen ej så brännande i rent militäriskt afseende, men så mycket mera i hvad angår rättvisa och statshushållning.

Jag

Jag skulle önska att kunna kortligen sammanfatta mina åsikter i detta ämne, helst jag verkligen ej anser mig berättigad att stort längre upptaga Kammarens tid.

Under nästlidna års riksdag öfverlemnades åt Kamrarne Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse af den 10 Maj 1870, i fråga om förnyad löneroglering för indelta arméen, innehållande tvänne alternativa förslag i ämnet.

Man erhöU redan då det intryck, att det första af dessa förslag var, till sina principer, från regeringens sida redan uppgifvet, och att förhoppningen på en realisation låg i den enklare lösning, som andra alternativet tyckes erbjuda. Det är också detta, som nu blifvit framlagdt som Kongl. Maj:ts proposition.

Väl är enkelhet särdeles prisvärd, men då den egentligen här har sin rot i den föreslagna långa öfvergångstid (hvilken, då man ser hän till 1833 års än ej fullt genomförda reglering, tyckes kunna beräknas till 40 år), så torde här denna enkelhet endast medföra vida längre fortgående af de öfverklagade orättvisor i löneförhållandena än som bör ske.

Hela enkelheten synes bestå deruti, att förslag göres om upphäfvandet af den 1862 den 8 April för lönerogleringen så lyckligt emanerade Kongl. Maj:ts nådiga författning, genom hvilken alla de, sedan denna dag utnämnda eller transporterade militie tjenstemän förpligtigas att frånträda nu innehafvande löneformåner och ingå på blifvande normalstat. Detta är ej endast att förlänga, utan äfven att nyskapa ett tillstånd af orättvisa, hvaröfver med så mycket skäl klagas.

För min del anser jag grunderna i första alternativet — bibehållandet af och skyndsamt tillämpning af 1862 års författning — vara de enda riktiga, på hvilka regleringen bör fotas; och jag betviflar ingalunda, att ju icke statsrådet och chefen för Landtförsvars-departementet heldre såge regleringen på sådant sätt genomförd.

Motiveringen gifver anledning till denna förmodan, äfvensom att endast de med förra förslagens genomförande förknippade förskott föränledt framläggande af nuvarande förslag.

Jag vill slutligen, med afseende på de förskott, lönerogleringens genomförande på de grunder första alternativet i Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse af den 10 Maj 1870 fordrar, endast tillägga, att statsverket gör de betydligaste förluster genom att undandraga sig sådana i och för lönerogleringens snara genomförande; och att, om Riksdagen skulle så göra, hon då synes mig handla på samma sätt som den, hvilken om våren köper dåligt eller intet utsäde, och sålunda om hösten får dålig eller ingen skörd. Det är icke nu tidpunkten att närmare påvisa den orättvisa och orimlighet, som vidlåder nuvarande löningssätt vid indelta arméen. Det torde vara nog att endast nämna, att dessa förhållanden äro förderfliga i militäriskt och i rent medborgerligt hänseende. Jag afstår från allt genomgående af lönerörlagens detaljer och anhåller att detta mitt anförande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen till vederbörUgt Utskott.

Herr Leijer: Herr Talman! Det är icke min afsigt att ingå i någon vidlyftigare granskning af det Kongl. förslaget i dess helhet; sådant öfverlemnar jag åt större förmågor, öfvertygad som jag är, att deröfver

andarne nog skola drabba tillsammans min hjälp förutan. Jag vill egentligen endast fästa mig vid en af hufvudpunkterna i detsamma. Innan jag berör denna hufvudpunkt, anhåller jag dock att få i förbigående vidröra en annan punkt, nemligen frågan om Fältläkarekorpsen. En framstående talare i denna Kammare har för några dagar sedan uttalat några skarpa ord om våra militärläkare. Han sade nemligen, att han icke kände några svenska embetsmän, som voro i så lycklig ställning, som militärläkare, såsom bevis hvarå anfördes, att regementsläkarne uppburo 4,000 R:dr i årlig lön, men hade intet att göra. Jag tror, att vi känna honom för väl för att veta att han icke menat så illa som han sagt och att den ärade talaren nog låter pruta med sig. Så vidt jag har mig bekant finnes ingen regementsläkare, som har 4,000 R:dr i lön. I det förevarande förslaget är högsta lönen bestämd till 2,500 R:dr och den lägsta till 600 R:dr. Det är ju obestridligen af största vigt att vid inträffande krig ega tillgång till ett tillräckligt antal dugliga läkare och för hela arméen skulle, efter hvad chefen för Landtförsvars-departementet påvisat, erfordras ett antal mer än dubbelt så stort, som det hvartill Sveriges samtliga civila och militära praktiserande och icke praktiserande läkare uppgå. Det torde således vara nödvändigt, för att i någon mån kunna fylla dessa platser, att göra lönerna möjliga, om ej lockande. Men utsigten att vid 30 års ålder erhålla 600 R:dr i lön med vägen till vidare befordran någon gång för längre tid och ibland för alltid stängd af ett par seglifvade förmån torde icke innebära någon synnerlig lockelse för den som underkastat sig den, så vidt jag vet, längsta och dyrbaraste studiekurs, som för någon embetsman erfordras. Med denna uppfattning kunna de för militärläkare föreslagna lönerna ingalunda anses obilligt tilltagna. Jag förbigår detaljerna, som jag ej granskat och mot hvilka möjligen anmärkningar kunna göras, men hvad förslaget om inrättande äfven för fredstid af en afskild fältläkarekorps under egen chef, generalfältläkaren, i öfrigt beträffar, gläder det mig att kunna säga, det jag helt och hållet gillar detsamma, och jag lyckönskar förslagets upphofsman, chefen för Landtförsvarsdepartementet, att hafva lyckats utfinna en väg, hvarigenom det tyckes kunna undvikas att skilja den militära från den civila sjukvården i riket; jag blott beklagar, att han ej kunnat, hvilket ock torde ännu vara omöjligt, taga steget fullt ut och göra fältläkarekorpsen äfven så till vida fristående att befordringarne inom densamma skedde oberoende af regementen.

Jag öfvergår nu till den hufvudfråga, som egentligen föranledt mig att begära ordet, nemligen ordnandet af "försvarsväsendet å Gotland". Då jag tillkännagifver, att jag finner anmärkningsvärdt, att en sådan rubrik kan förekomma i ett förslag, som afser att helt och håller omordna försvarsväsendet inom hela riket, har jag dermed ock lemnat en antydning om den princip, mot hvilken mitt klander kommer att riktas. I förslaget uppställas "grunder för den värnepligt, hvilken bör hvarje svensk man åligga", der det uttryckligen heter: "1:o att hvarje *svensk* man skall vara skyldig att från och med året näst efter det då han fyllt 20 år till och med det då han uppnått 40 års ålder såsom värnepligtig deltaga" etc., men derefter afhandlas under särskild rubrik försvarsväsendet å Gotland, hvori åläggas gotländingen 42 års värnepligt. Är då Gotland icke en

svensk provins, likställd med öfriga svenska provinser? Är gotländingen icke en "svensk man"? Hvarför skall Gotlands försvar afhandlas särskildt från det öfriga rikets och vara bygdt på helt annan grund än detta? Jag kan icke finna något giltigt skäl härtill. Man har någon gång klandrat, att gotländingen talar om andra provinserns innevånare så, som vore de för honom främlingar -- något som dock lär vara vanligt bland öboer, -- men jag hemställer, om icke det af mig anmärkta förfarandet är att från statens sida behandla gotländingen såsom en främling, som utländig. Jag medgifver, att förhållanden kunna finnas, som göra det nödvändigt att ordna försvarsväsendet på Gotland något annorlunda än på fastlandet; men likställighet bör vara regel, detta annorlunda undantag, och icke tvärtom. Väl har chefen för Landtförsvarsdepartementet, såsom han ock uttryckligen anger, sökt att i vissa afseenden åstadkomma likställighet emellan Gotlands och det öfriga rikets försvarsväsende, men skiljaktigheterna äro dock högst betydande och, enligt min åsigt, icke alltid af nödvändigheten påkallade. Jag anhåller att få uppmärksamma några af de hufvudsakligaste.

Då öfrige svenske män äro underkastade 20 års värnepligt, är deremot för gotländingen denna tid utsträckt till 42 år. Då för öfrige svenske män de effektiva öfningarne äro fördelade i allmänhet på en tid af 3 år, för specialvapnen till och med på blott 2 år, äro värnepligtige på Gotland skyldige att deltaga i öfningar under 32 år. Denna olikhet, som jag anser alldeles icke berättigad, har, så vidt jag kunnat fatta, icke tillkommit i ändamål att åstadkomma ett bättre och mera utbildadt försvar för Gotland än för det öfriga riket, eller för att göra gotländingen skickligare i vapnens bruk, än öfrige medborgare; ty då på sid. 47 i den Kongl. propositionen af chefen för Landtförsvarsdepartementet yttras, "att för det specialvapnen tillhörande beväringsskylldiga torde -- -- öfningstiden -- -- lämpligare och med mera nytta böra fördelas på tvåne år och, på det första tiden af rekrytdaningen med beväringsskyldiga af dessa vapen må kunna i så oafbruten följd som möjligt fortgå, -- -- det första möte, dessa värnepligtige hafva att genomgå, böra gifvas en jemförelsevis större utsträckning i tid, än det andra", har han tydligt uttalat såsom sin åsigt, att det med öfningarne afsedda mål bäst vinnes, om dessa fortgå med färre afbrott och fördelas på en kortare följd af år. Chefen för Landtförsvarsdepartementet kan således omöjligen hålla före, att gotländingen genom att underkastas en fem års rekrytskola skulle uppnå större eller snabbare vunen färdighet i vapnens bruk, än andra värnepligtige, som genomgå ett års rekrytexercis och inalles 3 eller 2 års exercis, synnerligast då, i fråga om värnepligtige på Gotland, öfningarne så splittras, att desamma skola omfatta under de första 2 åren endast halfva dagar en gång i veckan under 2 månader af året och under de följande 3 åren respektive 30 och 15 dagar, hvarefter slutligen öfningarne under den återstående värnepligtstiden inskränkas till allenast 6 dagar för hvarje af de 8 år, då sådana böra ega rum. Icke heller kan grunden till den nu ifrågavarande skiljaktigheten vara att söka deruti, att man velat bereda någon lättnad för Gotlands värnepligtige, ty då förslaget framläggare å sid. 5 yttrar: "härigenom skulle de värnepligtige vid kavalleriet komma att för inhemtande af sin krigsbildning få vidkän-

nas något tyngre börda än de vid öfriga vapen anställde, men denna skiljaktighet torde fullt uppvägas derigenom att de värnepligtige, tillhörande kavalleriet, få fullgöra sina öfningar under loppet af tvänne år, är derigenom tydligen sagdt, att det är att anse såsom en lättnad för den värnepligtige att få fullgöra sina öfningar på kort tid. Jag hemställer till dem, som i likhet med mig, som dock icke är värnepliktig, nalkas 50 års ålder, att afgöra huru angenämt det skulle vara att nödgas åter fatta muskötan och låta exercera sig — något som dock skulle blifva händelsen på Gotland, derest förslaget blefve lag; eller om det kunde vara behagligt för en sjökaptan, som, enligt gällande beväringsslag varit från värnepligtigt fri och på fastlandet fortfarande skulle vara det, om det vore för honom behagligt säger jag, att, då han efter uppnådda 36 år ville slå sig i ro på Gotland, nödgas under Juli och Augusti månaders sommarvärme tillsammans med 18-åringar öfvas i rekrytexercis. En annan väsendtlig olägenhet af den längre tid, hvarpå värnepligtsofningarne å Gotland blifvit fördelade, uppstår med afseende å tjenstehjon, som befinna sig i beväringssåldern. En husbonde kan icke vara synnerligen belåten med att tjenstehjonet måste afbryta sin tjänst för att fullgöra sin värnepligt, och jag känner egendomsegare å Gotland, som redan nu till följd af det sätt hvarpå värnepligten handhafves tagit för princip att icke i sin tjänst antaga någon mansperson, som icke uppnått 30 år och således kommit ur beväringssåldern. Denna olägenhet blefve desto mera kännbar, om värnepligtsskyldigheten komme att utsträckas ända till 50 års ålder.

Värneskatten är visserligen föreslagen att på Gotland utgå med allenast hälften af det belopp, hvartill densamma blifvit för fastlandet bestämd, men derigenom att denna skatt skall å Gotland utgöras under 32 år, då den i det öfriga riket utgår blott under 7 år, blifver densamma för Gotland vida mer betungande.

I fråga om reservbefäl är sådant föreslaget att bildas af värnepligtige på fastlandet, men icke på Gotland. Jag kan icke fatta, hvarföre en sådan olikhet skall ega rum. Densamma synes mig innebära en ringaktning mot gotländingen eller ett misstroende till hans förmåga att utbildas till befäl, som efter min tanke är alldeles oberättigadt.

Jag vill icke, då jag ej fullt förstår saken, framställa någon bestämd anmärkning emot förslagets bestämmelse derutinnan, att på Gotland allt befäl af officersgrad skall vara fast aflönadt, ehuru väl jag anser sådant icke vara absolut nödvändigt, då, enligt den beräkning, jag efter min erfarenhet kunnat göra öfver alla årligen excercerande åldersklasser, under fredstid allenast två man komma att belöpa sig å hvarje befäl att exercera. Dermed vill jag icke hafva sagt att icke under krig allt befäl blir erforderligt.

Vidare är att märka, att på fastlandet de värnepligtige tillhöra dels linien och dels landstormen, öfver hvilken sistnämnda högsta ortsmyndigheten tillkommer Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, och kan landstormen endast af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter Konungens derom i Statsrådet fattade beslut, till tjenstgöring uppådas. På Gotland åter är en sådan fördelning icke iakttagen. Hela den värnepligtiga befolkningen står der ända till 50 års ålder under militärbefäl och kan när som helst genom högsta militärbefälhafvaren till tjenstgöring uppå-

das, utan att Konungens beslut derom behöfver i Statsrådet fattas. Det förekommer mig som Gotland genom denna anordning blifvit, utan ringaste anledning, förklaradt i ett ständigt belägringstillstånd.

Det är slutligen ifrågasatt, att Gotlands befolkning skulle lemnas tillfälle att yttra sig rörande de föreslagna förändringarne i deras värnepligt. Hvarföre skola då icke äfven innebyggarne i rikets öfriga län höras om den förökade värnepligt, som blifvit för dem ifrågasatt? Är Riksdagen behörig att i denna fråga fatta beslut utan de öfriga provinsernas hörande, så torde Riksdagen ock vara berättigad att utan Gotlands hörande deri besluta. Är åter Gotland berättigadt att yttra sig i frågan, så måste en dylik rättighet äfven tillkomma rikets öfriga provinser.

Det har icke varit min afsigt med hvad jag nu anfört att begära några särskilda lättnader för Gotland; jag tror ej att dess innebyggare skulle ens önska sådant. Gotland har redan i 60 år utan att knota burit en tyngre försvarsskatt, än rikets öfrige innevånare, och jag är öfvertygad, att Gotland skulle utan klagan underkasta sig den förökade skyldighet i sådant afseende, som kunde varda denna ö af Riksdagen pålagd. Men hvad jag fordrar är likställighet emellan Gotland och rikets öfriga provinser och detta såväl i förevarande fråga, som äfven i andra förhållanden. Ty Gotland har i många afseenden blifvit stäldt olika med det öfriga landet. Åtskilliga lagar och författningar hafva utfärdats att gälla endast för Gotland, och då någon gång en allmän lag utfärdas, som är afsedd att gälla äfven för Gotland, åtföljes densamma vanligen af en särskild författning eller af ett tillägg, deri sådant uttryckligen tillkännagifves. Jag begär att Gotland i alla afseenden blir ansedt såsom en svensk provins, jemväl i fråga om försvarsväsendet, deri endast sådana afvikelser från det öfriga rikets böra ega rum, som kunna påkallas af öns isolerade läge eller af särskilda strategiska förhållanden.

Man må ej tro, att jag och lika litet gotländingen i allmänhet skulle vilja förneka, att moderlandet vid många tillfällen i sednare tider räckt Gotland en hjälpsam hand. Tvärtom är det för mig personligen en stor tillfredsställelse att kunna erkänna detta, äfvensom att, då jag två gånger från denna plats uppträd i frågor, som rört Gotland särskildt, jag alltid rönt ett beredvilligt tillmötesgående af denna Kammare, och vågar jag dertöre både hysa och uttala den förhoppningen, att sådant skall fortfarande komma mig till del, då jag endast ämnar höja min röst för det, som enligt min fasta öfvertygelse är öfverensstämmande med rättvisa och sanning.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Vid remitterande till vederbörligt Utskott af en Kongl. proposition i ett så viktigt ämne som nu förevarande, må det tillåtas den enskilde representanten att i frågan uttala sin särskilda mening.

Man hade väntat att, då regeringen framlade förslag till en så vidt utsträckt värnepligt, som i den nådiga propositionen föreslås, förslaget skulle vara grundadt på en rättvis och billig, så småningom skeende aflösning af indelta arméen. Då indelningsverket infördes, var denna åtgärd ett mönster af statsmannaklokhet. Den omständigheten, att folket vid den tiden trycktes af ständiga utskrifningar, gjorde att man var benägen ingå

på indelningsverkets införande, emedan man genom att åtaga sig denna börda, befriades från all vidare utskrifning. Icke heller var det då för tiden af behovet påkalladt, att hvarje man nödvändigt skulle öfvas i vapnens bruk, emedan man då icke hade behof af så stora arméer i fältslagen, som det visat sig under sednare tider, till hvilket förändrade förhållande icke så litet bidragit de lättare kommunikationerna, som möjliggöra en hastig sammandragning af stora truppmassor.

Att nu begära indelningsverkets aflösande, skulle måhända kunna anses såsom en egennyttig fordran. Så är dock icke förhållandet. Vi, rust- och rotehållare, veta visserligen att vi äro skyldige att upprätthålla denna inrättning, ty vi hafva ärfvt eller köpt våra egendomar med densamma, men vi veta också att på samma gång vi fullgöra detta onus, på samma gång äro vi äfven befriade från all vidare utskrifning för oss, våra söner och vårt tjenstefolk. Detta är ett privilegium lika visst som något annat privilegium. Men låtom oss icke åberopa något dylikt! Folket är i närvarande stund beredt att göra stora uppoffringar för att försvara sin frihet och sin sjelfständighet. Låtom oss därför icke tala om privilegier, utan broderligt räcka hvarandra vänskapens hand, nu då vi se att tiden är inne att med allvar gripa verket an och rusta oss till ett fullständigt och starkt nationalförsvar i den riktningen, att indelta arméen så småningom aflöses och ett försvar i stället införes, som drabbar hela landet lika, så att alla samfäldt deltaga i fosterlandets försvar. Då skall icke, när faran står för dörren, någon enskild individ eller särskild samhällsklass kunna misslynt framträda och säga, att försvarsorganisationen hvilar för tungt på en enda samhällsklass. Mig synes därför vara hög tid, att det Utskott, som kommer att handlägga denna fråga, söker att åstadkomma någonting bestämdt i den angifna riktningen.

Jag betviflar om någonsin i framtiden den indelta arméen blir en verklig och passande stam, Vi veta att den indelta soldaten i allmänhet tages ur en samhällsklass med ganska låg bildningsgrad. Jag undrar just om en armé af sådane soldater utgör passande stam för den stora mängd af intelligenta medborgare, som kommer att öfvas i vapnens bruk? Jag undrar om det icke snarare är nödvändigt att bilda en stamtrupp af personer, som äro redo att ersätta det under utbrytande krig stupade befälet. Jag för min del tror att det är högst nödvändigt att skaffa oss en stam, som är mera intelligent än den nuvarande indelta arméen, och förrän förslag härom till Riksdagen inkommer, kan jag icke med min röst bidraga till vidare utsträckning af värneplikten. Men så snart ett dylikt förslag åvägabringas och man får visshet om, att indelningsverket småningom och på billiga grunder kommer att aflösas, då skall jag vara den förste som biträder stora och allvarliga uppoffringar, så att vi kunna vara förvissade om, att i farans stund kunna skydda vårt gamla, älskade fädernesland, dess frihet och sjelfständighet.

Herr Kolmodin: Herr Talman! mine Herrar! Jag hade icke i dag ämnat att yttra mig i denna fråga. Men då man fästat min uppmärksamhet på, att, om man nu försammar tillfället att vid remissen yttra sin mening i afseende å de punkter, der man anser förändringar vara nödvändiga, dessa delar af förslaget möjligen kunna i det Utskott, som

skall handlägga frågan, komma att erhålla en sådan behandling, att alla ändringar sedermera blifva nästan omöjliga att åstadkomma; så har detta förmått mig att begära ordet, för att nu uttala min åsigt rörande en viss del af den nådiga propositionen. Jag syftar naturligtvis härvid på organisationen af försvaret på Gotland. Då emellertid en af mina länskamrater redan underkastat denna afdelning en temligen minutiös behandling, kan jag, som jag hoppas, i största korthet affatta mitt anförande.

Min vän och granne till höger tyckes hafva stött sig på den omständigheten att, då det redan i början af den nådiga propositionen heter, att "hvarje svensk man skall deltaga i landets försvar", förslaget likväl innehåller särskilda bestämmelser angående värneplikten på Gotland. Om man på något sätt vill förklara denna skilnad, så tycker jag, att det snarare lärer gotlänningarne till heder än tvärtom, när Kongl. Maj:t tilltror dem en så stor patriotism att han föreslår dem att åtaga sig större tunga än alla andra medborgare. Den skilnad, som i förslaget göres mellan fastlandet och Gotland, framgår för öfrigt så tydligt på mångfaldiga ställen, att den icke här behöfver särskilt påpekas. Jag vill minnas, att jag redan förut vid 1867 års riksdag uttalat mig till förmån för det förslag, som af dåvarande Försvars-Utskott framställdes angående beväringinstitutionens på Gotland utveckling till större fullkomlighet; men jag sammanband dermed det vilkoret, att den på ön hvilande båtsmansroteringen skulle borttagas. I så fall ansåg jag, att den då föreslagna organisationen kunde af gotlänningarne antagas. Min ställning till frågan är i hufvudsaken ännu densamma. Jag hyser stora betänkligheter vid att förorda en särskild försvarsorganisation för en särskild provins, då inga motsvarande lättnader göras och intet annat skäl talar för en sådan, än provinsens isolerade läge. Jag medgifver, att detta skäl kan vara viktigt, men icke så viktigt, att det utan andra tvingande omständigheter bör framkalla en undantagslagstiftning.

Jag tviflar emellertid på, att några sådana skäl äro för handen. Herr Statsrådet och chefen för Landtförsvars-departementet yttrar nemligen i sitt anförande till statsråds-protokollet den 31 December 1868 rörande Gotland: "Den vigt i politiskt hänseende, som besittningen af Gotland måste tillerkännas, och dess från moderlandet långt afskiljda läge, omgifvet af ett haf, som vid ett fredsbrott kan antagas blifva beherrskadt af fiendtliga flottor, nödvändiggöra, att så ordna dess försvar, att det inom sig sjelft eger ständigt att tillgå och ständigt beredda de stridskrafter, som äro nödvändiga, för att afvärja ett fiendtligt anfall." Här är således meningen, att på en hotad punkt anordna ett starkt och städes tillgängligt försvar.

Jag frågar då, om icke i närvarande stund hvarje del af landet har behof af att hafva sin krigsmakt så fullständigt beredd som möjligt. Jag för min del tror, att denna bestämmelse således kan tillämpas på hela vårt land. Enligt samma förslag uppgår hela kostnaden för beväringinstitutionen på Gotland till 445,000 R:dr. Om nu denna organisation är så beskaffad, att den verkligen är särdeles lämplig för den mest hotade punkten af fosterlandet; måtte det icke då vore en sak att tänka på, att tillämpa densamma öfverallt, synnerligast om man tager i be-

traktande att kostnaden för inöfvandet af en styrka af 90,000 man proportionsvis endast skulle uppgå till 4,450,000 R:dr! Skulle det härtill svaras, att den ifrågavarande organisationen icke af de och de skälen lämpar sig att införa i det öfriga Sverige, att den icke är nog fast, för att utgöra ett allmänt nationalförsvar; så kunna vi hafva råd att för-dubbla summan för att ställa 100,000 man på krigsfot; och vi skola ändå hafva en organisation, som är billigare än den för det öfriga Sverige föreslagna. Huru härmed i verkligheten förhåller sig kan jag likväl, till följd af bristande insigt i militära förhållanden, icke afgöra. Säkert är, att inga för Gotland särskilda förhållanden förhindra införandet af en sådan organisation som den allmänna. Exempel från andra provinser med alldeles enahanda förhållanden som Gotland, t. ex. Halland, ådagalägga detta. Ett antal båtsmän äro der att tillgå för att öfverflyttas till landtförsvaret och det bristande antalet i stammen är föreslaget att fyllas genom värfning. Så är också förhållandet med Gotland. Men för Halland har icke blifvit ifrågasatt några särskilda bestämmelser. Jag kan således icke finna, hvarför en särskild organisation för Gotland skall behöfvas. Är den för Gotland föreslagna organisation starkast och bäst, bör den tillämpas öfverallt i landet; är den det icke, bör den icke alls tillämpas.

Då man vill bestämma, hurudan en organisation skall vara, tager jag för gifvet att man först bör för sig klart uppställa det mål, hvartill man vill och kan komma. Man *vill* vinna ett fullständigt och kraftigt försvar. Ja, det är det ideala! men hvad man med beväringen *kan* åstadkomma till försvar af Gotland är endast två saker. *För det första* att hindra en tillfällig ockupation genom en fientlig flotta, som möjligen skulle vilja kasta en trupp marinsoldater eller matrosar på ön, och *för det andra*, att Gotlands beväring, liksom all annan beväring i Sverige, skall utgöra dugligt fyllnadsmanskap åt de trupper, som kunna för öns försvar från moderlandet öfversändas. Dessa ändamål kunna naturligtvis ernås genom precis samma öfningar, som det öfriga beväringsmanskapet i Sverige enligt förslaget skall undergå. Man må ej säga, att det visar brist på patriotism, att vilja jemka på förslaget! Jag tror att det är aldrabäst att, vid behandlingen af en så vigtig fråga som denna, ärligt och oförståldt uttala alla sina betänkligheter, för att antingen få dem undanröjda, eller, om de godkännas, verkande till rättelse samt sålunda bidraga till en tillfredsställande lösning af sjelfva frågan. Hvad jag vill är ingenting annat, än att de ändamål, som medelst beväringen på Gotland kunna ernås, åvägabringas utan onödig uppoffring af kraft och tid och med den fördelen tillika, att Gotland i afseende å värnepligten blir likställt med öfriga provinser i Sverige. Jag vill att, om icke några andra ändamål än de nyss angifna kunna vinnas, såväl denna lindring, nemligen i afseende å öfningstiden, som ock denna likställighet med öfriga provinser måtte medgifvas. Men att något högre mål kan vinnas, tror jag icke, om än Gotlands befolkning öfvades hela året om, ty att Gotlands beväring ensam skall kunna försvara ön vid anfall af en stormakt, som afser en verklig eröfring af landet, är omöjligt.

Hvad den af min ärade granne framställda anmärkningen mot undantagslagar för Gotland beträffar, så hafva vi visserligen haft åtskilliga sådana, t. ex. skiftesstadga och skogsförordning, af hvilka den förra dock

numera är upphäfd. Men dessa särskilda lagar hafva uppkommit på grund af gotländingarnes egna framställningar till Riksdagen. Man får alltså icke tafla hvarken den ena eller andra statsmakten därför, att undantagslagar för Gotland kommit till stånd. De må stå för gotländingarnes egen räkning, då de sjelfva framkallat dem. Detta hindrar dock icke att jag, i likhet med min granne till höger, i lagstiftningsväg önskar likställighet för Gotland med Sveriges öfriga provinser i alla de fall, der ej en tvingande nödvändighet annorlunda kräffer.

Jag ber vidare att få uttrycka min tacksamhet för det af Kongl. Maj:t väckta förslaget om sättet för genomförande af organisationen af försvaret på Gotland, emedan det fullkomligt öfverensstämmer med den institution, det berör, hvilken uppkommit just på grund af öfverenskom- melse mellan regeringen och öns befolkning. Jag är tacksam för det fullt lojala sätt, på hvilket man vill genomföra saken, men jag har uttalat mina här ofvan meddelade betänkligheter äfven därför, att jag hyser tvif- vel om att frågan på den antydda vägen verkligen kan vinna en önsk- värd lösning.

Mine Herrar! De kommunala institutionerna äro utmärkt bra för sina ändamål och de kunna behandla lokala frågor bättre än vi, som sitta här i riksförsamlingen. Men skall en så stor fråga, som den om försvarets tidsenliga ordnande, kunna nöjaktigt afgöras af de små kom- munalstämmorna? Sådan är emellertid formen för bevaringsfrågornas be- handling på Gotland. Jag vill visst icke kasta någon skugga för bristande patriotism på öns befolkning, men jag hyser tvifvel om det lämpliga i att en dylik fråga, hvarhelst det än sker, behandlas af kommunalstämmor, därför att jag anser dessa institutioner, till följd af deras hela anordning, ur stånd att rätt fatta och bedöma den stora frågans betydelse. Jag önskar därför att detta behandlingssätt må undvikas. Om alltså frågan kunde vinna sin lösning utan att det behöfdes någon särskild lagstift- ning i afseende å försvarsväsendet på Gotland, hvilken i sjelfva verket är en slags krigsbekattning, vore det i flera afseenden en stor vinning. Jag har i det föregående fäst mig uteslutande vid den gotländska försvars- organisationen. Om man så vill, ligger i mitt anförande ett *antingen — eller*, som ej kan undanrödjas endast genom att hänvisa på behovet af ett större antal värnepligtige på det ena eller det andra stället och hvil- ket i viss mån innebär en kritik af förslaget i dess helhet. Det är dock icke min mening att derpå inlåta mig för denna gång.

Herr Törnfeldt: Vid genomläsandet af den nådiga propositionen angående förändrad organisation af landtförsvaret, har det öfverraskat mig, att jag i så många fall har samma åsichter. Det gläder mig verk- ligen! Men att detta förslag trycker ett evinnerligt insegel på indelnings- verket, kan jag icke gilla. Ty jag tror att detta icke kan bestå. Jag har i mitt förslag framställt orsakerna härtill, men skulle kunna tillägga, att jag anser att indelningsverket har gjort nationen mycket ondt i så måtto, att det insöft densamma i en dödlig säkerhetssömn, så att den icke tänkt på att sjelf försvara sig, utan endast litat på indelta arméen. Det duger icke längre! Som sagdt, kan jag alldeles icke gilla att indelningsverket bibehålles.

Såsom åtskilliga talare förut antydt, har krigsministern föreslagit, att linien skall utgöra 100,000 man. Jag fruktar att det är för litet. Man kan ju anfälla oss på flera punkter, och jag är rädd för att denna styrka då icke är tillräcklig.

I afseende å öfningarne, kan jag icke annat än anse, att ju mera tid deråt egnas, ju bättre. Ty öfning och disciplin är spiritus ipsius vitæ i krigsväsendet. Utan fullkomlig öfning, så att hvar och en vet hvad som skall göras, när kommandoordet ljuder, duger det icke. Utan öfning och disciplin skulle äfven de största massor brista sönder som såpbubblor. Men dessa öfningar måste vara billiga, så att vi icke ådraga oss för stora penningeupphoffningar, ej heller beröfva näringarne en dyrbar arbetstid. Jag har derföre med ledsnad uti Herr krigsministerns memorial pag. 4 och 5 sett, att Herr krigsministern borttagit de förberedande öfningarne i hemorten. Jag hemställer, om icke, såsom i mitt förslag framställes, det skulle i väsendtlig mån bidraga till krigsbildningen hos nationen i allmänhet, om man inrättade så kallade söndags-krigsskolor, der ungdomen mellan 16 och 20 år finge både theoretisk och praktisk undervisning. Jag vet visserligen, att det är föreskrifvet att militäriska öfningar skola införas i skolorna, men känner verkligen icke om meningen är att äfven utsträcka desamma till folkskolorna. Vare härmed huru som helst, så skall ändå åtminstone på landsbygden ungdomen mellan 16—20 år lemnas utan någon öfning, och jag anser just den åldern vara lämpligast för militäriska öfningar. Det är då för ynglingar ett verkligt nöje att handtera geväret och att skjuta. Det är derföre jag lägger vikt på att icke de förberedande öfningarne i hemorten förbises. Jag har föreslagit att dessa öfningar skola försiggå på söndagarne, derför att man icke skall beröfva näringarne i allmänhet och särskildt jordbruket en dyrbar arbetstid.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Talman! mine Herrar! Jag ber om ursäkt för att jag tagit till ordet i en så vigtig fråga. Men då den har varit på dagordningen vid de flera föregående riksdagar, som jag bevisat, har jag alltid vid densammas behandling iakttagit tystnadens vältalighet, på grund af bristande sakkännedom. Frågan är emellertid nu ställd på sin spets och måste afgöras. Jag tror derför det vara nödvändigt att hvar och en uttalar sin åsigt, på det att landet och det särskilda Utskottet, som kommer att behandla frågan, må veta "hvarrest landet är beläget". Jag tror således att det är denna Riksdag förbehållet den dyra pligten, att på ett tillfredsställande sätt ordna försvarsväsendet för vårt gamla kära Sverige. Ingen må fordra af mig att jag skall behandla förslaget ur strategisk, teknisk och taktisk synpunkt, men uti hvad som angår sjelfva ordnandet af våra blifvande stridskrafter, vill jag liksom hvarje annan hafva ett ord med i laget. Derföre anhåller jag att få framställa några anmärkningar, så mycket heldre som dessa anordningar undergått så många modifikationer och ändringar, att icke mindre än 4 olika förslag, under den tid jag varit riksdagsman, blifvit framställda, och det är således åtminstone inga eviga sanningar som blifvit uttalade.

Hvad särskildt nu föreliggande förslag vidkommer, får jag för min del hembära min innerliga tacksamhet åt Herr krigsministern för den ut-

märkta utredning, som han lemnat, hvarigenom man får för sig åskådliggjordt hela vårt försvar, sådant det är och sådant det af Herr krigsministern anses böra vara.

Jag medger, att man genom att följa det nu pågående krigets operationer, kan inhemta ofantligt nyttiga lärdomar, men vågar å andra sidan tro, att icke något krig ännu blifvit fördt, som kan bestämdt visa sättet huru nästa krig skall föras. Helt annorlunda var det, då svenskarne under Magnus Stenbock slog danskarne vid Helsingborg, eller då fransmännen slog preussiska härarne vid Jena, eller då preussarne besegrade fransmännen vid Sedan. Aldra minst tror jag, att yrkes-arméerna vid dessa tillfällen visat sig vara bättre än folkbeväpningen.

Jag håller krigsministern räkning derföre, att han i det föreliggande förslaget icke undantager läkare och prester från värnepligtens utgörande, såsom fallet var i föregående förslag. Att denna välgrundade ändring ej blifvit tillämpad äfven för Gotland förundrar mig emellertid. Det vore en skam för desse män, att tro dem vilja undandraga sig denna pligt. Om det icke är så särdeles passande för dem att exercera, kunna de vara så mycket förträffligare vid ambulanserna och sjukhusen.

Uti momentet 14 stadgas, att fyrmästare, fyrvaktare, arbetare vid krut- och svafvelbruk o. s. v. skola vara befriade från värneskatt, oaktadt de äro befriade från vapentjenst i krig. Men antingen de äro anställda i statens tjenst eller vid enskilde svafvelbruk o. s. v., så hafva de sin aflöning, liksom andra beväringsskyldige hafva inkomster, att betala sina kronoutskylder med. Jag kan således icke se något skäl hvarför dessa uppräknade personer skola befrias från värneskatt. I afseende på sjelfva indelningen af beväringen, har det föreliggande förslaget den olikheten med det förra att landstormen ökats med tre ålderklasser, men i stället indelats i två uppbåd. Detta påbud anser jag vara ganska hårdt och ej af behovet påkalladt.

På sidorna 19 och 20, der det omtalas hvilka, som skola göra tjenst som sjöbeväring, uppräknas icke andra, än sådana som äro anställda vid handelsflottan. I våra skärgårdar finnes det dock en mängd utmärkta sjömän, som äro födda och uppfödda på hafvet, och stå fast på sjön, men knappt kunna gå på land. Dessa skulle vara det utmärktaste manskap för flottan, och jag inser icke hvarför de icke kunna användas i det element, der de blifvit uppfosttrade. Jag tror detta så mycket mera af behovet påkalladt, som, då båtsmansinstitutionen försvinner, detta manskap hemtadt från våra skärgårdar och öar vore särdeles passande, att jemte det manskap flottan för öfrigt eger, utgöra våra stridskrafter till sjös. Jag kan icke inse att det behöfs så stor stam jemte en så stor beväring. Vill man hafva ett sådant nationalförsvar, som förslaget innehåller, bör man borttaga åtminstone någon del af stammen, i första rummet båtsmännen, hvarefter vakansmedlen kunde användas till att bestrida de stora utgifterna som erfordras. Jag tror således att man kan nedsätta stammens numerär till hälften af de föreslagna 26,500 man.

Särskildt har jag fäst mig vid att Herr krigsministern utstrukit de förberedande öfningarne i hemorten. Herr statsrådet säger att desamma möta stora praktiska svårigheter. Jag för min del kan icke inse detta, ty af den talrika stammen kunde hvarje kommun förses med en duglig

instruktör. Hvarje yngling finge då i folkskolan, och under perioden från skoltidens slut till beväringens infalla, öfva sig i de enklaste infanterirörelser, hvilka öfningar skulle befordra hans vidare utveckling och framför allt göra de långa beväringmötena onödiga.

Hvad beträffar beväringens beklädnad, hyser jag den åsigtten att det skulle för landet vara vida billigare om beväringen sjelf bestode sin beklädnad och icke kronan hopade sådana ömtåliga persedlar i förråd. Hvad jag för öfrigt fäster mig vid är, att krigsministern icke en enda gång omnämnt städernas och säteriernas skyldighet att bidraga till landets försvar. Detta förvånar mig på det aldra högsta, ty man har ingen anledning att tro, att de vilja undandraga sig de skyldigheter i detta hänseende, som äliga dem i likhet med landets öfriga fastighetsegare. Efter dessa små erinringar, vill jag ytterligare förklara, att det visst är önskligt att få ett starkt och godt försvar, men om detta under fredliga tider kommer att trycka så tungt, att folket dignar under dess börda, så kan det hända att fosterlandskärleken svalnar och att man, då krig utbryter, är så utmattad af sina ansträngningar för fredens bevarande, att man ej kan föra kriget med kraft. Det är fara värdt att denna beväpnade fred blir snarlik krig, och då man säger att vi väpna oss för att få vara i fred, får jag gennåla att, så vidt jag kan bedöma Preussen och de andra staterna, som väpnat sig till tänderna, har just denna väpnade fred invecklat dessa länder i krig. Ty då passionerna kommit i svallning, hafva de användt sina enorma arméer för att genom krig tillfredsställa dessa lidelsefulla utbrott. Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte få åtfölja den nådiga propositionen till vederbörligt Utskott.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle måhända icke hafva begärt ordet i dag i denna fråga, om icke den förste talaren framställt en sats, som jag för min del icke vill lemna obestridd. Han antydde nemligen att, oaktadt han icke gillade förslaget i dess helhet, han likväl ansåg det lämpligt att nu antaga detsamma oförändradt, emedan derigenom skulle framtvängas nödvändigheten att småningom afskaffa det så ofta omtalade indelningsverket. För min del tror jag den tid vara gången, då åtminstone ett flertal satte tro till en sådan framställning. Jag vill erinra mig att vid 1810—1812 årens riksdag, då beväringensinstitutionen i Sverige infördes, det ganska mycket talades om att, så vida man antog den föreslagna beväringensinrättningen, indelningsverkets börda skulle jemmare fördelas. Jag tror att jag icke misstager mig, då jag påstår, att sådana löften gäfvos äfven den tiden, och då jag nu fått ordet, så anser jag mig böra framställa några få anmärkningar mot det föreliggande förslaget. Utaf allt hvad jag hört och sett uti tal och skrift, både mot och för detsamma, har jag icke funnit den omständigheten påpekad, som jag nu tager mig friheten anföra. Man vill, att en viss del af Svenska folket skall hålla en väl rustad armé af omkring 24,000 man. Deremot vill man att den öfriga befolkningen skall hafva mycket mindre öfning, men likväl, om krig utbryter, vara beredd att gå i fält, om icke till sin hela styrka, så åtminstone till en del. Antag nu, att det är den minst öfvade, som först stupar på slagfältet, så följer ju i analogi härmed att det är våra egna söner, som först skola stupa i striden. Ty de yngsta medborgarne

äro de, som först blifva utskrifna. Och då sådant kan ske, är ju den indelta arméen till sin grund onaturlig. Detta utgör måhända den väsendtligaste grunden för nödvändigheten af indelningsverkets borttagande. Det smärtar mig verkligen, att icke regeringen vill lemna den envisa tanken att grunda vårt försvar på detta sätt. Ty säga hvad man vill, så är det svårt att fatta, att en armé af 24,000 man skulle vara nog att försvara landet med. Man säger visserligen, att beväringen skall hjälpa till, och jag tror nog att folket, när det gäller, skall deltaga i fosterlandets försvar långt mera verksamt, än den dyra stående arméen. Om man sagt att den stående arméen endast afser dynastiens och ordningens upprätthållande, så befarar jag att man icke sagt för mycket. Vidare torde den stående arméen icke vara att rekommendera derför att den icke utbildar den medborgerliga anda, som ovilkorligen måste göra sig gällande inom försvaret, om det skall blifva kraftigt. Jag skulle verkligen, liksom en föregående talare, högligen beklaga om detta förslag antoges. Detta vore i min tanke en lika stor olycka, som om icke något förslag alls rörande försvarsverket blefve vid denna riksdag antaget. För min del skulle jag önska att vi göra plogbillen till svärd sålunda, att vi alla äro lika mycket beredda att försvara vår torfva, och i de fredliga yrkena stå vid hvarandras sida färdiga att i behovets stund gripa till vapen. Förr än detta blir allmänna meningen, befarar jag att något kraftigt försvar icke kan åstadkommas. Jag vill icke vidare inlåta mig i granskning af detaljerna af förslaget, som hufvudsakligen tyckes åsyfta att bereda höga löner. Det är ganska naturligt att en lönereglering behöfts. Men jag tror att äfven i denna fråga en annan åsigt bör göra sig gällande; den nemligen, att aflöningen ställes i förhållande till arbetet. Betraktar jag förslaget, visar detta icke sådana grunder. Der föreslås t. ex. att en öfverste de år, då han icke bevästar möte, skall afstå endast 300 R:dr af den föreslagna aflöningen 8,700 R:dr. På samma sätt graderna nedåt. För min del håller jag före att det högre befälet bör hafva en ständig och anständig aflöning samt dertill tjänstgöringspenningar. De lägre befälsgraderna deremot böra endast hafva aflöning under den tid de äro på kommandering. Detta är en praktisk besparing. Jag skall icke vidare uttala mig om förslaget, men anser det som en pligt, att lägga dessa mina ord på de personers minne, som få det ansvarsfulla förtroendet att handlägga denna fråga.

Herr Olof Larsson från Örebro län: Vid genomläsandet af den Kongl. propositionen har jag funnit att de så kallade frisocknarne i Örebro län äro föreslagna att underkastas en effektiv rotering. För min ringa del anser jag dock att de, åtminstone tills vidare, böra slippa undan med att erlagga rotevakansafgift, och hemtar jag för denna åsigt ett särskildt stöd af den omständigheten, att här i denna Kammare väckts motion om indragning af hela den stående arméen. Jag hoppas derföre att det Utskott, som kommer att behandla förevarande Kongl. proposition, måtte taga denna sak i noggrannt öfvervägande.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt Kammarens beslut i sammanträdet den 28 Januari upptog Herr Talmannen det af Herr Sven Nilsson i Österslöv uti motionen N:o 69 framställda förslag om tillsättande af

ett Riksdagens Särskilda Utskott för behandling af frågor rörande landtförsvarets ordnande; och beslöt nu Kammaren för sin del, att ett Särskildt Utskott skulle tillsättas för behandling af alla sådana, vid denna riksdag väckta, till Ständigt Utskotts handläggning hörande frågor, som angå landtförsvarets ordnande, samt att antalet ledamöter i detta Särskilda Utskott skulle vara 14, eller 7 från vardera Kammaren.

Härefter blef den nu sist föredragua Kongl. propositionen, jemte de i anledning deraf afgifna, här ofvan upptagna yttranden, hänvisad till Stats-Utskottet, dock med förklarande, att, för den händelse Första Kammaren komme att biträda Andra Kammarens beslut om tillsättande af ett Särskildt Utskott, ifrågavarande nådiga proposition då borde till sistnämnda Utskott öfverlemnas.

Vidare föredrogos de öfriga Kongl. propositionerna, nemligen:

8:o) angående ombildning af Förvaltningen af sjöärendena;

9:o) angående upplåtande åt Calmar landsförsamling under ständig besittningsrätt af två tunnland jord från landshöfdingebostället Skälby till skollhusplan och planteringsland för en fast folkskola;

10:o) i fråga om afskrifning ur Kronans jordebok och räakenskaper af Böle bys skatte-laxfiske;

11:o) i fråga om öfverlåtande på Blidö församlings fattigvård af Kronans rätt till kvarlåtenskapen efter affidne arbetskarlen Petter Bengtsson i Köpmanholm;

12:o) angående eftergift till förmån för staden Halmstad af Kronans rätt till danaarf efter enkan L. Sundell, född Grundberg; och

13:o) med anledning af gode männen i Hemmansegaren N. P. Jonssons i Hösjö konkurs gjorda underdåniga ansökning om eftergift af bränvinstillverkningsskatt.

Sist omförmälda sex propositioner hänvisades till Stats-Utskottet.

Slutligen skedde föredragning af de, jemte ofvannämnda nådiga propositioner, bordlagda tvänne Kongl. skrivelser, hvilka begge lades till handlingarne.

§ 3.

Vid föredragning dernäst af de å Kammarens bord hvilande motioner, hänvisades:

Herr *Grenanders* motion, N:o 77, till Stats-Utskottet;

Herr *H. Schmidts* motioner, N:o 78 till Lag-Utskottet och N:o 79 till Banko-Utskottet;

Herr *Hans Anderssons* motion, N:o 80, till Lag-Utskottet;

Herr *Carl Isak Bengtssons* motioner, N:o 81 till Lag-Utskottet och N:o 82 till Bevillnings-Utskottet;

Vid föredragning af Herr *Lars Erssons* motion, N:o 83, yttrade

Herr Ehrenborg: Vid remissen af denna, nu utaf Herr Lars Ersson väckta ganska märkliga motion, hvori föreslås i dess förra del, att kommunal- och kyrkostämmorna åter skola förenas, ber jag den värde motionären icke illa upptaga att jag hos honom gör en hemställan. Jag vill nemligen vända hans uppmärksamhet derpå, att motionen är starkt reaktionär och starkt statskyrklig. Den är reaktionär, emedan den söker föra oss ett tiotal af år tillbaka i tiden; och den är statskyrklig, ty den vill ånyo och ytterligare sammansmälta de kyrkliga angelägenheterna med de statsborgerliga, och skulle således, om den bifolles, försvåra den utredning mellan stat och kyrka, hvilken förr eller sednare lärer förestå. När vi redan för tio år sedan gjort ett steg framåt, hvilket kommer att underlätta en framtida emancipation af kyrkan från staten, så har jag svårt förstå huru motionären på allvar kan tänka sig möjligheten af en återgång. För min del tänker jag mig detta lika omöjligt som det för ett par dagar sedan af annan motionär föreslagna återbindandet af räntan.

I öfrigt lemnar oss förslaget en lärorik påminnelse om sanningen af det franska ordspråket "les extrêmes se touchent", eller på svenska: "ytterligheterna beröra eller sammanfalla med hvarandra", här icke företrädesvis i den mening, att ytterligheterna räcka hvarandra handen och göra gemensam sak emot det verkliga framåtgäendet, utan nu i synnerhet i den mening, att från samma håll kunna komma ena gången genomgripande och framåtgående reformförslag i politiska, kyrkliga förhållanden och beskattningsfrågor, men nu åter ett sådant återgångsförslag som det ifrågasvarande. Vid föregående riksdag väcktes enahanda förslag af min gode granne och knäkamrat till venster, Herr Uhr, och jag tänkte då första ögonblicket med förvåning detsamma som i F'ahlerantz' bok "Noachs ark" rättan säger till katten:

"jaså, jaså,

säger *du det*, kära granne grå";

men genast derpå tänkte jag också, helt lugn, å samma rättas vägnar, som så:

"detta blir ingenting å",

ty då var katten mörkare än jag; han var hvarken röd eller grå.

Det samma tänker jag äfven nu, då förslaget åter väckts, fastän af annan motionär, och skulle jag derföre vilja till denne sednare hemställa, om han icke, hellre än att onödigtvis belasta Riksdagen med ett till följd af dess reaktionära karakter nu och framgent omöjligt förslag, ville så godt först som sist återtaga detsamma.

Herr Lars Ersson: Herr Ehrenborgs harang förstår jag icke, utan anhåller äfven jag fortfarande att, min grundlagsenliga rätt likmätigt, få motionen remitterad till vederbörande Utskott.

Herr Uhr: Eftersom jag särskildt blifvit nämnd måste jag upptaga den åt mig kastade slängen och fästa min grannes till höger uppmärksamhet derå, att, om han läst rätt uti min bemälda motion, så skulle han hafva funnit att dess hufvudsyfte alldeles icke var reaktionärt, utan att den tvärtom fast håller på en grundsats, hvars tidsenlighet icke endast af mig, utan af flera andra talare i denna Kammare blifvit visad, nemligen

att presten icke skall vara sjelfskrifven ordförande i kyrkostämman och skolråd, utan att församlingen sjelf skall ega dertill utse den hon anser lämpligast. Denna åsigt, som var den genomgående i min motion, hoppas jag äfven skola förr eller sednare komma att göra sig gällande inom lagstiftningen.

Efter denna öfverläggning hänvisades motionen, jemte yttrandena, till Lag-Utskottet.

Vidare skedde hänvisning af

Herr *Lars Erssons* motion, N:o 84, och Herr *Jöns Pehrssons* motion, N:o 85, till Tillfälligt Utskott;

Herr *Jonas Jonassons* motioner, N:o 86 till Bevillnings-Utskottet, N:o 87 till Lag-Utskottet och N:o 88 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Per Ericssons* motion, N:o 89, och Herr *Carl Ifvarssons* motion, N:o 90, till Lag-Utskottet;

Herr *Anders Petter Anderssons* motion, N:o 91, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Jöns Anderssons* motioner, N:o 92 till Tillfälligt Utskott och N:o 93 till Stats-Utskottet;

Herr *Anders Anderssons* m. fl. från Skaraborgs län motion, N:o 94, till Stats-Utskottet;

Herrarna *Anders Anderssons* och *J. W. Lundqvists* motion, N:o 95, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Helanders* motion, N:o 96, till Stats-Utskottet;

Herr *Tjernlunds* motion, N:o 97, till Lag-Utskottet;

Herr *Anders Fredrik Peterssons* från Malmöhus län motioner, N:is 98 och 99, samt Herr *Forssbecks* motion, N:o 100, till Bevillnings-Utskottet.

Rörande Herr *Forssbecks* motion, N:o 101, anförde

Herr Hæggström: Ehuru jag väl vet att flertalet af Kammarens ledamöter hysa den åsigten att man icke bör upptaga tiden med diskussion vid remitterandet af motioner, kan jag dock icke låta förevarande förslag passera till Utskottet utan att deröfver på förhand uttala min mening. Motionären föreslår en förhöjd tull eller accis å tobak, men ehuru jag är den förste att erkänna, att, bland beskattningsartiklar, tobak är den lämpligaste, så hyser jag dock stora betänkligheter mot att för närvarande införa någon ny accisafgift. När man vill pålägga en ny skatteböroda, bör man i första rummet göra för sig klart hvilket behof, som derigenom skall fyllas, eller, med andra ord, till hvad ändamål den derigenom vunna inkomsten skall användas. Nu tager jag för gifvet att motionären afser att med den af honom föreslagna accisen skaffa medel till vårt för närvarande oundgängligaste behof, försvarsväsendets omorganisation. Detta behof är dock af en mera tillfällig beskaffenhet, och då tyckes det väl
vara

vara riktigare att, såsom Kongl. Maj:t jemväl föreslagit, fylla detsamma genom direkt beskattning. År 1867 upptog man äfven en vapens katt, och man lade den då ganska riktigt å den direkta bevillningen, men hade man deremot lagt den å den indirekta, så skulle den ganska säkert ännu hafva kvarstått, såsom fallet verkligen är med de skatter, hvilka vid samma riksdag pålades genom ökade tullsatsen å kaffe, socker, tobak och sprit. Dessa skatteförhöjningar uppgingo till cirka 2,790,000 riksdaler och äro i detta nu icke med ett enda öre lindrade.

Jag tror icke heller, att motionären gjort sig reda för huru våra redan befintliga skattebördor trycka. Den direkta eller allmänna bevillningen uppgår nemligen till endast 2,600,000 riksdaler, under det att den indirekta deremot uppgår till icke mindre än 27,350,000 riksdaler, och nu kommer motionären och vill ytterligare höja denna senare! Man bör dock komma ihåg, att densamma isynnerhet drabbar de mindre bemedlade, och att en förhöjning deruti följaktligen alltid måste kännas ganska tung för dessa, hvilket man deremot icke behöfver befara, om man lägger samma skattebelopp å den allmänna bevillningen. Af hela det genom bevillning år 1871 utgående skattebeloppet . . . . . R:dr 29,950,000, utgör allmänna bevillningen endast . . . . . cirka 8,7 procent,
 ,, postmedlen . . . . . " 7,4 "
 ,, stämpelpappersmedlen . . . . . " 4,5 "

tillsammans 20,6 procent,

då deremot bränvinstillverkningsafgiften utgör 32,7 proc.

och tullmedlen . . . . . " 46,7 "

eller tillsammans 79,4 procent.

En annan ganska stor fördel med den direkta beskattningen är att en förhöjning deraf icke uti någon nämnvärd mån ökar kostnaden för skatternas uppbärande, under det att nya acciser i detta afseende förorsaka staten en betydligt ökad kostnad. I Frankrike t. ex. gingo för ej så särdeles länge sedan omkostnaderna för statens tobaksmonopol till 30 å 40 procent af bruttoinkomsten. Jag vet väl, att man der haft detta monopol i närmare tvåhundra år, men jag vet äfven, att man länge och ofta försökt få bort detsamma, ehuru detta icke lätit sig göra, enär statens utgifter varit så stora, att man behöft tillgripa alla möjliga utvägar för att betäcka dem; hvaraf framgår att man der ansett och fortfarande anser detta beskattningssätt mindre lämpligt.

Hvad i öfrigt skatten å tobak särskildt vidkommer, så har man äfven svårt för att rättvist kunna beskatta de olika kvaliteterna af denna vara, utan får den sämsta fusel draga lika hög skatt som fin tobak, den som kostar 50 öre skålpundet lika mycket som den som kostar 2: 50.

En annan omständighet att härvid taga i betraktande är äfven den, att, efter hvad man af Kongl. propositionen om landförsvarets ordnande kunnat se, skall detta i framtiden kräfvat åtskilliga nya omkostnader, och således vore det godt att då hafva den indirekta bevillningen att draga på, till fyllandet af dessa behof.

Slutligen bör man äfven lägga märke till hvad 1867 års Bevillnings-Utskott framhöll, och hvilket jag äfven hört den nuvarande general-tull-

direktören påstå, att man svårligen kan höja tullen å tobak utan att derigenom framkalla smuggling utefter hela gränsen, och skulle man sätta upp en tullbevakningspersonal, som vore tillräcklig att förhindra denna smuggling, så fruktar jag att hela inkomsten ginge åt till dess afföande.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan anhåller endast att dessa anmärkningar måtte i protokollet intagas för att åttölja motionen till Bevilnings-Utskottet.

Herr Hjelm: Sedan min högt ärade granne till venster så fullständigt yttrat sig i ämnet, vill jag icke vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig att tillkännagifva, det jag till alla delar instämmer med honom samt hoppas att den föreslagna accisen *icke* måtte komma till stånd, hvilket, enligt min åsigt, vore i många afseenden betänkligt om den det gjorde, när jag anser att indirekta beskattningar äro oegentliga, och de så kaliade kassa-artiklarne, som det egentliga folket mest förbruka, redan förut äro, jemförda med andra, af staten nog fördrjade.

Herr Forssbeck: Om de ärade talarne på Norrlandsbänken hade gifvit sig tid att nogare genomgå min motion, skulle de hafva funnit, att jag deruti först tillgripit den direkta bevillingen, men som denna icke förslår för ändamålet, så har jag ytterligare tagit mig friheten att föreslå accis på tobak. I öfrigt vill jag nu icke upptaga Kammarens tid, utan hoppas jag, när jag i Bevilnings-Utskottet träffar Herr Hæggström, blifva i tillfälle att der närmare bemöta hans anmärkningar.

Herr Törnfeldt: Tobak är icke en hvarken nyttig eller nödig artikel utan tvärtom skadlig, särdeles i form af cigarrer, hvilka verka icke endast i öfrigt såsom annan tobak utan derjemte äfven förstöra ögonen, och hvilka derföre allt för väl kunna tåla vid att fördras, hvarigenom bruket skulle aftaga. Jag minnes den tid, då bränvinsflaskan alltid thronade på bordet i hvarje äfven den fattigaste stuga, men nu har denna persedel, till följd af den högre bränvinsskatten, blifvit mera sällsynt; detsamma skulle utan tvifvel blifva förhållandet äfven med cigarrer, hvilka nu så ymnigt förekomma och dessutom så slösande begagnas, att vanligen blott halva cigarren upprökes och den andra hälften bortkastas. De förpesta äfven våra samqväm, ty nu röka icke endast gubbarne och männen utan äfven "kläpparna", såsom man i min ort benämner småpojkarne, och rummen blifva uppfyllda af tobaksrök, så att man, såsom ett ordstäf lyder, kan resa upp en stång deri. Man bör icke låta sig af vanans makt ledas till ett öfverflödsbruk, ty vanan blir så lätt andra naturen, utan man bör tvärtom så mycket som möjligt inskränka sig till det nödvändiga; men tobak är, såsom jag äfven började med att säga, alls ingen nödvändig-hetsartikel.

Herr Hierta: Jag hyser visserligen intet tvifvel, att när de båda herrarne, som nyss yttrat sig, komma att mötas i Bevilnings-Utskottet och andarna der komma att tukta hvarandra, såsom ordspråket säger, resultatet skall blifva ett afstyrkande af motionen på grunder som redan förut

blifvit framställda och af Kamrarne gillade; men jag tager mig likväl friheten fästa motionärens uppmärksamhet såväl å de stora svårigheter som skulle uppstå af att införa denna accis och sålunda tillämpa en alldeles ny princip i beskattningsväg, som ock å den effekt, hvilken af Herr Törnfeldt förespeglades deraf skola följa, att nemligen rökandet skulle aftaga, hvilket ju vill säga detsamma, som att inkomsten, äfven efter accisens införande, kanske icke skulle blifva större än för närvarande, samt hemställer derföre, om icke motionären, till besparande af besvär för Bevillnings-Utskottet och af kostnad för tryckning af motionen, skulle finna skäligen att återtaga densamma.

Herr Gumælius: Då tobaksfrågan kommit på tal före remissen, ber jag på samma gång få hemställa till Utskottet, om det icke, i afseende på tull å tobak, vore skäl att, med hänsyn både till inköpspris och användande, sätta olika tull på stjälk och blad.

Öfverläggningen var slutad, och skulle såväl motionen som nu afgifna yttranden öfverlemnas till Bevillnings-Utskottet.

Ytterligare hänvisades:

Herr *J. F. Geijers* motioner, N:o 102 till Bevillnings- och N:o 103 till Stats-Utskottet;

Herr *Kinnmansons* motion, N:o 104, till Lag-Utskottet;

Herr *Engmans* motioner, N:o 105 till Bevillnings-Utskottet och N:is 106 och 107 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Ribblings* motioner, N:o 108 till Tillfälligt Utskott och N:o 109 till Lag-Utskottet;

Herr *Olof Larssons* från Örebro län motion, N:o 110, till Tillfälligt Utskott;

Herr *P. M. Gunnarssons* motioner, N:o 111 till Konstitutions-Utskottet och N:o 112 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Samuel Jonssons* motion, N:o 113, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Bäckströms* motion, N:o 114, till Stats-Utskottet.

I anledning af Herr *Nils Larsons* m. fl. motion, N:o 115, anförde

Herr Almqvist: Vid remissen af denna motion, hvilken omfattar en för hela Norrland och icke minst för dess öfre provinser så högst vigtig fråga som en jernvägsförbindelse mellan Bottniska viken vid Sundsvall och Nordsjön vid Trondhjem, anser jag mig icke kunna underlåta att särskildt yttra några ord. Den omständigheten, att de norrländska hamnarna en lång tid af året äro tillfrusna och otillgängliga för sjöfarten, så att de norrländska provinserna då icke på den vägen kunna få sina behof af tillförsel fyllda, gör en jernvägsförbindelse med Westerhafvet högst önskelig, och jag kan icke annat än önska att den så snart som möjligt måtte komma till stånd. Men vid den i förevarande motion föreslagna vägsträckningen kan jag icke undgå att göra några anmärkningar. Banan är af-

sedd att på svenska sidan sträcka sig genom Jemtland och Medelpad, och hvad beträffar den del deraf, som skall gå från norska gränsen till Östersund, kunna några olika uppfattningar af dess lämplighet icke gerna komma i fråga, men om fortsättningen från Östersund till Sundsvall äro åsigtterna deremot mycket delade. Efter hvad i motionen afses, skulle den ifrågasatta jernvägen mellan sistnämnda båda städer komma att följa en redan befintlig, ganska god kommunikationsled, nemligen Bräcke—Stöde-leden, hvidan kommunikationen mellan Östersund och Sundsvall, efter denna sträckning, icke synes kunna vara af så synnerligen stort behof påkallad. Men om åt banan från Östersund gifves en rent östlig sträckning genom delar af Jemtland, som nu äro i saknad af kommunikationer, derifrån genom sydvestra Ångermanland och slutligen genom nordöstra Medelpad till Sundsvall, så skulle, enligt icke endast min utan äfven många andras uppfattning, mycket större fördelar kunna ernås. Banan skulle då på denna del af sin sträckning komma icke endast att gå genom trakter, som nu äro mindre gynnade med kommunikationer, utan äfven att genomskära en sträcka af ganska väl odlade och af naturen väl lottade ställen i Ångermanland och Jemtland, och sålunda skulle en större del af dessa orters befolkning få gagn af banan och derigenom äfven mera trafik å densamma åstadkommas. Dessutom skulle banan då komma att tangera Ångermanelfven, hvarigenom såväl norra Ångermanlands som en del af Westerbotens befolkning skulle få ganska stora fördelar af densamma, under det att de deremot af den andra sträckningen icke alls eller åtminstone endast i högst ringa mån komme att deraf få någon fördel. Visserligen skulle genom den af mig föreslagna sträckning banan få en ökad längd af tre till fyra mil, men å en väglängd af mer än 40 mil är detta en obetydlig sak, aldrahelst som, i händelse norra stambanan framdeles komme att fortsättas längre norrut, densamma på en längd af icke mindre än sex mil, närmast Sundsvall, skulle komma att med den af mig förordade sträckningen sammanfalla och motsvarande anläggningskostnad således då blifva inbesparad. Denna sista omständighet torde icke böra lemnas utan afseende. Dertill kommer ännu en annan. Uti chefens för Landtförsvars-departementet underdåniga memorial till Kongl. Maj:t angående försvarsväsendets ordnande föreslås inrättandet af en befästad hufvuddepôt å Frösön i Jemtland och i sammanhang dermed anläggandet af en jernvägskommunikation mellan Norge och svenska Östersjökusten. Afser man nu det strategiska ändamålet med denna bana, så torde det icke vara tvifvel underkastadt, att det måste blifva af den aldra högsta vikt och betydelse att den berör Ångermanelfven, invid hvilken försvaret mot en norr ifrån infallande fiende sannolikast kommer att utkämpas. Många sammanstående omständigheter förefinnas således, hvilka gifva den af mig föreslagna riktningen företräde framför den andra, och jag anhåller att Stats-Utskottet vid behandlingen af denna fråga ville fästa behörigt afseende härå, så att något definitivt afgörande, beträffande Östersund—Sundsvalls linien, icke måtte ske förrän jemväl den af mig föreslagna riktningen blifvit undersökt; och är jag öfvertygad att, då Kongl. Maj:t funnit skäligt förordna undersökning af den af motionärerna föreslagna sträckningen, Kongl. Maj:t äfven, i betraktande såväl af från provinserna uttalade önskningsar som af de politiska och strategiska skälen, hvilka på

den ifrågavarande jernvägens förläggning hafva inflytande, torde förordna en undersökning af denna. Deremot skulle jag anse särdeles önskligt, att man, med godkännande för öfrigt af banans betydelse i dess helhet, redan nu auvisade medel till byggande af den ingen tvist underkastade sträckan mellan norska gränsen och Östersund.

Jag anhåller, att detta mitt anförande måtte i protokollet intagas och få åtfölja motionen till Stats-Utskottet.

I detta yttrande instämde Herrar *Engman*, *Hægström* och *Bexelius*.

Herr Nils Larson: Tillfälligtvis frånvarande kom jag icke att höra början af den siste ärade talarens yttrande, men då jag straxt efter mitt inträdande hörde honom mot en motion anmärka, att i densamma skulle för en jernväg mellan Östersund och Sundsvall vara föreslagen en riktning, som talaren icke gillade, förstod jag att anmärkningen gällde den af mig och flere afgifna motionen, hvarföre jag nu vill i korthet yttra några ord till svar. Jag vill icke inlåta mig i någon strid om hvilkendera sträckningen som kan vara den fördelaktigaste, utan blott nämna, att i motionen icke är föreslaget något om sträckningen, utan blott om ändpunkterna Östersund och Sundsvall, angående hvilka den ärade talaren tycktes vara fullkomligt ense med motionärerne, och således kan jag icke finna, att talaren haft skäl att vända sig mot denna motion. Motionärerne hafva trots det vora lämpligt att, när understöd från staten begärdes, icke på samma gång söka bestämma genom hvilka mellanliggande punkter banan borde gå utan, såsom förr varit vanligt, lemna detta åt Kongl. Maj:t, enär Riksdagen icke torde vara böjd att inlåta sig på sådana specialiteter.

Herr Almquist: Jag anser mig endast böra anhålla att få bemöta det yttrandet af den siste talaren, att i motionen icke skulle vara angifna de mellanliggande punkter, som banan mellan Östersund och Sundsvall skulle beröra. Härutinnan har han visserligen rätt, men då den i motionen gjorda framställningen grundar sig på den undersökning, som af ingenjörer gjorts på statens bekostnad, och då ingen annan undersökning här vid lag blifvit på statens bekostnad gjord än den af Bräcke—Stödelleden, så kunde jag icke tro annat än att denna sträckning jemväl i motionen afsåges. Emellertid har det nu varit för mig glädjande att höra, att motionärerne icke så noga fästa sig vid den ena eller andra sträckningen, och således kunna vi komma att öfverensstämma med hvarandra.

Öfverläggningen var slutad. Motionen skulle, jemte de yttranden som nu afgifvits, öfverlemnas till Stats-Utskottet;

Herr *H. B. Hanssons* motion, N:o 116, och Herr *Nils Nilssons* från Malmöhus län motion, N:o 117, hänvisades till Lag-Utskottet;

Herr *Fredrik Peterssons* från Calmar län motioner, N:is 118 och 119, till Stats-Utskottet;

Herr *Ake Anderssons* motioner, N:o 120 till Lag-Utskottet, N:o 121 till Bevillnings-Utskottet och N:o 122 till Lag-Utskottet;

Herr *Hiertas* motion, N:o 123, till Lag-Utskottet;

Herr *Uhrs* motion, N:o 124, till Stats-Utskottet;

Herr *Hægermarcks* motion, N:o 125, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Sven Nilssons* i Österslöf motion, N:o 126, till Stats-Utskottet;

Herr *Gumælius'* motion, N:o 127, till Lag-Utskottet;

Herr *Keys* motioner, N:is 128 och 129, till Stats-Utskottet;

Herr *Mankells* motion, N:o 130, till Stats-Utskottet, dock med enahanda förbehåll, som vid hänvisning af motionerna N:is 22 och 39.

Rörande hänvisningen af Herr *Mankells* motion, N:o 131, yttrade motionären: Jag anhåller att, om denna motion remitteras till Stats-Utskottet, sådant likväl måtte ske under samma vilkor som fästades vid remissen af föregående motion, nemligen att, i händelse särskildt Utskott varder af Riksdagen tillsatt för pröfningen af förslag angående försvars-väsendet, motionen sedermera varder till detta Utskott öfverlemnad.

Härefter hänvisades motionen till Stats-Utskottet, under samma förbehåll som i afseende å nästföregående motion.

Herr *Mankells* motion, N:o 132, hänvisades till Lag-Utskottet;

Herr *Wennérus'* motion, N:o 133, till Stats-Utskottet;

Herr *Leijers* motion, N:o 134, till Banko-Utskottet;

Herr *Granlunds* motion, N:o 135, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Johan Jönssons* motioner, N:is 136 och 137, samt Herr *Gustaf Jonssons* motion, N:o 138, till Tillfälligt Utskott;

Herr *Johannes Anderssons* från Jönköpings län motion, N:o 139, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Norrbys* motion, N:o 140, till Lag-Utskottet;

Herr *Rylanders* motion, N:o 141, till Tillfälligt Utskott;

Herr *Per Nilssons* från Christianstads län motion, N:o 142, till Lag-Utskottet;

Herr *Ola Jönssons* motion, N:o 143, till Stats-Utskottet;

Herr *Ola Månssons* motioner, N:o 144 till Stats-Utskottet och N:o 145 till Lag-Utskottet;

Herr *Appeltoffts* motion, N:o 146, till Stats-Utskottet;

Herr *Anders Perssons* från Malmöhus län motion, N:o 147, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Hiertas* motion, N:o 148, till Stats-Utskottet.

Vid Herr *Hiertas* motion N:o 149, anhöll Herr Hierta om ordet och anförde: Ehuru jag tror mig hafva i min föreliggande motion, medelst citerande af främmande länders jernvägstaxor i fråga om passagerare-afgiften, gifvit tillräckliga skäl för den af mig föreslagna förhöjningen i afgiften för resa i 3:dje klassens vagnar, hvilken afgift, enligt mitt förslag, såsom de af Herrarne, hvilka rest på kontinenten, hafva sig bekant, än-

dock blefve lägre än den är i de flesta andra länder, såsom Tyskland och Frankrike, för att icke tala om England, der den är ännu högre, så vill jag likväl — för den händelse att det ifrågasatta inrättandet af en 4:de klass, deri arbetare kunde på kortare distanser fara i öppna vagnar mot 20 öre per mil, icke skulle kunna häfva möjliga betänkligheter emot min motion — här framställa ett alternativt förslag, nämligen att passagerareafgifterna för de tre klasserna bestämmas till respektive 30, 45 och 60 öre för mil. Detta skulle leda till den påföljd att ganska många, som nu begagna 3:dje klassens vagn, derigenom att afgiften för 2:dra klassen blefve 5 öre per mil lägre än den nu är, komme att hädanefter begagna 2:dra klassens vagn, och passagerare i andra klassen flytta sig upp i den första. Dels härigenom samt dels till följd af den ökade afgiften för 3:dje klassens vagn skulle statsverket beredas en förökad inkomst, som helt visst komme att öfverstiga 200,000 R:dr. Dessutom vill jag erinra att, såsom den rörliga materien nu är inrättad hos oss, våra 1:sta klassens vagnar icke äro stort bättre än 2:dra klassens i Tyskland, hvilka der äro försedda med bättre stoppning och uppvärmning om vintern, utan att likväl afgiften är högre än för 2:dra klassen hos oss.

I förhoppning att det alternativa förslag jag nu väckt skall häfva de betänkligheter mot förhöjning i passagerareafgiften för 3:dje klassen, som Stats-Utskottets ledamöter möjligen kunde hysa, anhåller jag att detsamma må få åtfölja motionen till nämnda Utskott.

Herr *Sven Nilsson* i Österslöv: Jag hvarken vill eller kan inlåta mig i någon klassificering af de många olika vagnsklasser vid persontrafiken å statens jernvägar, som motionären föreslagit; jag vill endast nämna, att det förefaller mig öfverflödigt att inrätta en fjerde jernvägsklass, då man redan har dylika vagnar. Man kan ju lika gerna sälja biljetter till boskapsvagnarne, så att arbetarne få åka med oxarne, och då vore jemväl det åsyftade ändamålet vunnet.

Motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

Herr *J. F. Fredricsons* motion, N:o 150, till Lag-Utskottet;

samt motioner af:

Herr *A. T. Gustafson* N:o 151, till Stats-Utskottet;

Herr *Liss Olof Larsson* N:o 152 till Stats-, och N:o 153 till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Jonas Jonasson*, N:o 154, till Lag-Utskottet;

Herr *Brunberg*, N:o 155, till Stats-Utskottet.

Då Herr *Hedins* motion, N:o 156, föredrogs, anfördes af

Herr *Törnfeldt*: Herr *Hedins* motion gläder mig, emedan jag genom densamma vunnit understöd i de åsikter, jag uttalade vid remissen af den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof, i hvad densamma rörde 1:sta och 3:dje penningnotvarpen, och jag står således nu mera icke såsom ensam syndare mot dessa trosartiklar. Jag önskar all framgång åt Herr *Hedins* förslag. — Den f. d. kejsaren tågade ut i kriget med en lysande cortège, hvaremot den nybakade kom i all anspråks-

löshet; men den sistnämnde hade i stället kanoner, som talade latin, och detta är långt bättre än ett lysande följ. För oss äro kanoner bättre än en lysande diplomati.

Vidare yttrades ej och motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

Slutligen hänvisades nedanupptagna motioner, nemligen af:

Herr *Kjellman*, N:o 147 till Stats-Utskottet, N:o 158 till Lag-Utskottet och N:o 159 till Stats-Utskottet, med enahanda förbehåll som i afseende å N:o 22 m. fl.;

Herr *Hans Larsson*, N:o 160, till Banko-Utskottet;

Herr *Hjelm*, N:is 161 och 162, till Lag-Utskottet;

Herr *Palander*, N:o 163, och Herr *H. B. Hansson*, N:o 164, till Stats-Utskottet;

Herr *Sven Andreasson*, N:o 165 till Banko-Utskottet och N:o 166 till Lag-Utskottet;

Herr *Carl Aron Jönsson*, N:o 167 till Stats-Utskottet och N:o 168 till Banko-Utskottet;

Herr *Ola Nilsson*, N:o 169, till Lag-Utskottet;

Herr *Pehr Pehrsson* från Stockholms län, N:o 170, samt Herr *Sjöberg*, N:is 171 och 172, till Stats-Utskottet;

Herr *Johan Erik Johansson*, N:o 173 till Stats-Utskottet och N:o 174 till Stats-Utskottet, men med förbehåll om motionens öfverlemnande till Särskildt Utskott, derest sådant Utskott skulle komma att tillsättas;

Herr *Anders Fredrik Petersson* från Malmöhus län, N:o 175, till Tillfälligt Utskott;

Herr *Nordenskiöld*, N:o 176, och Herr *Bengt Bengtsson*, N:o 177, till Stats-Utskottet;

Herr *Per Ericsson*, N:o 178, till Banko-Utskottet;

Herr *Dahm*, N:o 179, Herr *Almquist*, N:o 180, Herr *Petter Carl Andersson*, N:o 181, och Herr *Stenbäck*, N:o 182, alla till Stats-Utskottet; samt

Herr *Lars Ersson*, N:o 183, till Lag-Utskottet.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarne Banko-Utskottets Memorial N:o 1, med öfverlemnande af Bankofullmäktiges till Utskottet afgifna berättelse.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Riksdagens Kanslideputerades Memorial N:o 1, angående antagande af tjenstemän och vaktbetjening i Riksdagens kansli.

§ 6.

På Herr Talmannens framställning beslöt Kammaren, att, såsom vid föregående riksmöten skett, uppdraga åt honom att, i samråd med sekre-

teraren, låta uppgöra och för Kammaren framlägga förslag till gruppering och fördelning af alla de motioner, som af Kammaren blifvit till Tillfälligt Utskott hänvisade.

§ 7.

Upplästes till justering protokollsutdrag angående de uti §§ 2, 4 och 5 här ofvan omförmälda ärenden.

I afseende å det bland dessa protokollsutdrag, som redogjorde för Kammarens beslut om ett särskildt Utskotts tillsättande för behandling af frågor rörande landtförsvarets ordnande, yttrade:

Herr Asker: Såsom jag fattade Kammarens beslut i afseende å tillsättande af särskilda Utskottet, innehöll detta beslut, att de frågor, som rörde försvarsväsendet, skulle behandlas af sådant Utskott. Vid uppläsning af det nu till justering framlagda protokollsutdraget, tyckte jag mig likväl finna, att frågan deri blifvit upptagen så, som skulle det särskilda Utskottet endast hafva att behandla ämnen, som röra *landtförsvaret*. Jag ber att få vördsamt hemställa, huruvida jag möjligen missuppfattat beslutet angående det särskilda Utskottets tillsättande, och huruvida icke meningen var, att detta Utskott skulle behandla de frågor, som röra försvarsväsendet i allmänhet.

I anledning häraf erinrade Herr Talmannen, hurusom den proposition, hvilken af honom blifvit framställd rörande tillsättandet af meranämnda särskilda Utskott och omfånget för dess verksamhet, uttryckligen innehöll, i öfverensstämmelse med Herr Sven Nilssons motion, den hemställan, att till bemälda Utskott måtte öfverlemnas de frågor, som anginge *landtförsvarets* organisation, men alltså icke öfriga, *försvarsväsendet i allmänhet* rörande frågor; och då nu berörda proposition af Kammaren bifallits, vore följaktligen det ifrågavarande protokollsutdraget affattadt i öfverensstämmelse med Kammarens beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.